

technikai, technológiai kihívást jelentett. Ezek a berendezések mindig a legmodernebb, még éppen megvalósítható elemeket, összetevőket használják. Ez áll a Genf melletti CERN-kutatóközpont Nagy Hadronütköztetőjére is, amely az elmúlt tizenöt évben épült meg. Jelenleg ez a világ legnagyobb gyorsítója. Mint-hogy Magyarország is tagja a CERN-nek, ez egy magyar kutatóberendezés is, külföldi székhellyel. Legfontosabbnak azt tartom, hogy ez a berendezés a lehető legnagyobb hatékonysággal működjön, és egy korábban soha nem vizsgált energiatarományban gyűjtson fizikai adatokat. Ez az egyszeri lehetőség egyben a legérdekesebb is számomra: kíváncsi vagyok, hogy mit tanulunk a kísérletekből, és az miként fogja átalakítani a közeljövők hétköznapjait – itt eszünkbe juthat a World Wide Web (www), ami köztudomásúan a CERN-ben született a 90-es évek elején, az akkori kísérletek eredményeinek nemzetközi együttműködésben történő kiértékelésének elősegítésére, a hatékonyság növelésének eredményeként.

2. 2010 végén a Nagy Hadronütköztetőben (LHC) megkezdődnek a nehézion-ütközéses kísérletek. Erre készültünk az elmúlt tíz évben az LHC ALICE-együttműködésben részt vevő magyar csoporttal. Szerencsésnek érzem magam, hogy részt vehetek ezekben a kísérletekben. Különösen érdekesnek tartom, hogy a kísérletekkel az attométeres tartományban vizsgálhatjuk az anyag kollektív tulajdonságait, a téridő szerkezetét, a vákuumállapot gerjeszthetőségét. Örülnék, ha az ALICE-kísérletben a magyar csoport aktív közreműködésével 2012–14-ben megépülő új detektor hozzájárulhatna az attométeres skálán jelentkező fizikai folyamatok pontos kiméréséhez, a kísérleti eredmények értelmezéséhez, az

elméleti modellek sikeres továbbfejlesztéséhez. Az így megszerzett tudás várhatóan önmagában is érdekes lesz és nagy hatást gyakorol azokra a döntésekre, hogy milyen irányba folytassuk a kutatásainkat a rá következő tíz-tizenöt évben.

3. Középkorban nagy érdeklődéssel olvastam a híressé vált kutatók életútjáról szóló könyveket. Norbert Wiener *Matematikus vagyok* című könyve nagy hatással volt rám, mert betekintést adott egy számomra addig teljesen ismeretlen életfelfogásba.

Nagyon megragadtak Kármán Tódor, Wigner Jenő, Szilárd Leó, Neumann János, Teller Ede életútjának mozzanatai, csakúgy, mint Marie Curie, Maria Göppert-Mayer és Chien-Shiung Wu asszony küzdelmes életének, tudományos érvényesülésének legfontosabb állomásai, hogy csak néhányukat említsem a teljesség igénye nélkül. Egyetemista koromban aztán találkozhattam Simonyi Károllyal, Zimányi Józseffel, Németh Judittal, majd később Gyulassy Miklóssal és Fáti Györggyel, hogy megkaphassam tőlük azt a tudást, hogy magyarként miként is kutathatok. Ezen hatások így, összességükben alakították ki bennem azt a sajátos „fizikus vagyok” szemléletet, azt a kutatói hozzáállást és kutatói életmódot, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy kutatási terveimet, elképzeléseimet sikeresen valósíthattam meg az elmúlt évek során. Mindannyiukat példaképnek tartom, külön-külön, és együttesen is.

4. A Nagy Hadronütköztetőben 2009-ben létrejötték az első proton–proton ütközések, és ezzel megkezdte fizikai programjának végrehajtását a berendezés, amely a következő tíz-tizenöt évben jogosan viseli majd a „világ legnagyobb gyorsítója” címet. Az elmé-

leti számítások jóslatai szerint három-négyévi adatgyűjtés után biztos információk lesz arról, hogy létezik-e és milyen tulajdonságokkal rendelkezik az elemi részecskék tömegét adó Higgs-bozon. Öt-nyolc év után megtudhatjuk, vajon léteznek-e szuperszimmetrikus részecskék, esetleg párhuzamosan megtaláljuk az Univerzum sötét anyagát alkotó, nagyon gyengén kölcsönható részecskét, részecskéket. Ezek a „tervezett” felfedezések. Biztos vagyok benne, hogy az LHC még több meglepetéssel, nem tervezett felfedezéssel szolgál majd, amelyek nagymértékben módosíthatják a mikrovilágtól alkotott elképzelésünket, modelljeinket. Továbbá kíváncsian várom, hogy

SOLYMOSI LÁSZLÓ (1944)

Filozófiai és Történettudományok Osztálya • Szakterület: középkortörténet • Foglalkozás: egyetemi tanár, Debreceni Egyetem és ELTE Bölcsészettudományi Kar

I. Kutatóként a középkori Magyar Királyság írott forrásaival foglalkozom. A kutatás lehetővé teszi a múlt bizonyos rekonstrukcióját, s a nehezen hozzáférhető források kiadására ösztönöz. A munka nyomán cikkek, tanulmá-

látunk-e majd a részecskefizikai céllal folytatott kísérletekben olyan jelenségeket, amelyek információval szolgálnak az eddig eléggé rejtőzködő gravitációs kölcsönhatásról. Ilyen szempontból nagyon szeretném látni, hogy a gravitációs detektorok, így például a VIRGO-detektor, (amely mellett magyar kollégák is dolgoznak) kimutassa a gravitációs hullámokat. Nagyon örülnék annak, ha 2020 körül Magyarországon épülne a következő generációs, még nagyobb érzékenyséű Einstein–Eötvös Gravitációs Teleszkóp, s ennek mérési eredményeit együtt tárgyalhatnánk az akkor épülő Szuper-LHC kísérleteinek megfelelő híreivel.

nyok, monográfiák születnek, forráskiadványok készülnek. A rekonstrukció új szempontok, források alapján idővel változhat, módosulhat, a forráskiadvány általában maradóbb értéket képvisel, s jelentősen megkönnyíti mások kutatómunkáját, ami nem kis önzetlenségre vall. Ezért leghasznosabbnak a forráskiadványok készítését tartom. Egyedül, másod- vagy harmadmagammal számos forráskiadványt jelentettem meg. Közülük itt csak arra utalok, hogy az egyetlen, fennmaradt brünni nyomtatványból közzéttem a veszprémi egyház 1515. évi zsinati határozatait, a bolognai kéziratból az esztergomi káptalan jegyzőkönyvét, továbbá másokkal közösen a Dózsa-féle parasztfelkelés teljes forrásanyagát, valamint Veszprém most ősszel megjelent középkori okmánytárát, Érszegi Gézával közös, több évtizedes munkánk eredményét.

A nehezen olvasható, többnyire középkori latin nyelven írott, sokszor hiányos, szakadt oklevelek szövegének megfejtése, megértése, értelmezése és az ez által szerzett ismeretek révén koherens és logikus kép kialakítása jelentősen munkámban a legérdekesebb kihívást.

2. A magyarországi középkorkutatás egyik legjelentősebb vállalkozását (*Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Geographia historica Hungariae tempore stirpis Arpadianae*) Györfly György indította útjára. Az volt a célja, hogy a korai középkorban fennállott magyarországi természeti, gazdasági és társadalmi viszonyokról földrajzi szempontból rendszerezett leírást adjon történeti források alapján. Az 1950 őszén megkezdett és néhány évig tartó gyűjtőmunka során néhány segítőtárral kicédelte a korszak teljes írott emlékeanyagát, mintegy húszezer kiadott és kiadatlan oklevelet, valamint az elbeszélő forrásokat. A nyolcvanezer cédula rendezését, korrigálását és feldolgozását már egyedül végezte.

A hatalmas munkából 1963 és 1998 között négy kötetben negyven megye anyaga jelent meg közel háromezer oldalon, számos térképmelléklettel. Az Árpád-kori Magyarország minden egykori községét, városát és várát felölelő történeti topográfia megyék szerint csoportosítva, alfabetikus sorrendben ismerteti a helységekhez vonatkozó adatokat, s rajolja meg történetüket kialakulásuktól kezdve 1332/37-ig. A kézikönyv, amely a településekre vonatkozó teljes történeti anyag mellett a tárgyalt megyék történeti fejlődésének vázlatát is tartalmazza, biztos alapot nyújt további gazdaság- és társadalomtörténeti, régészeti, művészettörténeti, néprajzi, egyháztörténeti, nyelvészeti és természeti földrajzi kutatásokhoz. Bár kézikönyvén élete végéig dolgozott, utoljára Pozsony megyével, az V. kötet első megyéjének anyagával foglalkozott, munkáját egyéb vállalásai miatt nem tudta befejezni. De ezzel összefüggésben az sem feledhető, hogy amikor kézikönyve első kötetével akadémiai doktori fokozatot kívánt szerezni, azzal a formális érveléssel utasították el kérését, hogy munkája nem monográfia. Györfly György

évekkel halála előtt tudta és érezte, hogy történeti földrajzát nem fogja befejezni. Ezért kollégáira testálta a még hiányzó megyék anyaggyűjtésének feldolgozását. Nekem Veszprém megye cédulaanyaga jutott.

Legfontosabb célom, hogy elkészítsem Veszprém megye Árpád-kori földrajzát. A doktorképzés mellett ezt a munkát kell mindenképp elhelyeznem.

3. Nincsen példaképem. Kiváló tanárim voltak az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen. Sokan hatottak rám, de a legnagyobb hatást Bolla Ilona, Gerics József, Kubinyi András, Kumorovitz L. Bernát, Mezey László gyakorolta rám. Főképp szakmai igényességre, filológiai pontosságra, megbízhatóságra, tényiszteletre és kritikai megközelítésre tanítottak. Később személyesen megismerkedtem számos kiválósággal: többek között Benda Kálmán, Engel Pál, Fügedi Erik, Györfly György, Jakó Zsigmond, Kosáry Domokos, Mályusz Elemér, Szűcs Jenő történészekkel, Borsa Iván levéltárossal, Major Jenő település- és Bónis György jogtörténésszel, Fehértói Katalin és Kiss Lajos nyelvészekkel. Mindegyiküktől tanulhattam, de egyiküket sem tekintettem példaképnek. Ebben nemcsak az átlagosnál erősebb kritikai érzékem akadályozott meg, hanem az a törekvés is, hogy a magam útját járva bontakoztassam ki képességeimet. Külföldi kutatók esetében a fentiekén kívül a személyes kontaktus hiánya, valamint az eltérő körülmények és lehetőségek is számítottak, hogy ne tekintsem őket példaképnek.

4. A nemzetközi és a hazai középkorkutatás infrastruktúrája az informatika felhasználásával óriási változáson ment keresztül. A középkori kiadott és kiadatlan forrásanyag jelentős része a különféle adatbázisok révén

könnyen kutathatóvá és áttekinthetővé vált. Borsa Iván kiváló érzékének és kitartó munkájának köszönhetően e téren előbbre tartunk, mint a többi ország. A középkori Magyar Királyság teljes oklevelés forrásanyaga mintegy 200 ezer darab levéltári egységből áll. E hatalmas anyagon a Magyar Országos Levéltár két középkori gyűjteménye: a Diplomatikai Levéltár és a Diplomatikai Fényképgyűjtemény mintegy fele-fele arányban osztozik. Az előbbi a Magyar Országos Levéltár középkori okleveleit, az utóbbi pedig a többi magyarországi levéltár, múzeum és kéziratár, valamint a külföldi levéltárak magyarországi vonatkozású forrásanyagának fényképeit öleli fel. A Kárpát-medence középkori története iránt érdeklődő kutató jó két évtizede abban a páratlan helyzetben van, hogy egy helyen, a Magyar Országos Levéltárban eredetiben

vagy fényképen tanulmányozhatja a Magyar Királyság középkori okleveleit, miután a digitális adatbázis révén kiválasztotta a témájához illő forrásokat. E kedvező kutatási helyzet az idén tavasszal további lehetőséggel gazdagodott. Az adatbázis kibővült a Diplomatikai Levéltár és néhány intézmény okleveleinek digitális fényképeivel, és ezek az adatbázissal együtt az internet segítségével bárhol és bárki által elérhetővé váltak. Azt szeretném, ha a terveknek megfelelően a Diplomatikai Fényképgyűjtemény többi anyaga minél előbb bekerülne ebbe a rendszerbe. A kívánságlista tetszés szerint bővíthető. Örülnék, ha Györfly György két befejezetlenül maradt vállalkozása: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* és a legrégebbi (11–12. századi) magyarországi és magyar vonatkozású oklevelek kiadása elkészülne.

